

i dagen. Men vår tids lugnare och bättre upplysta omdöme har börjat skipa rättvisa mellan dem, hvilkas enda titel till hågkomst för det mesta denna fiendskap varit, och den konung, hvars snille, hvars mod, hvars sannt Svenska hjerta omgestaltade Sverges öden.

Väl återfölo de våldsama medel, Gustaf III nödgats tillgripa, hämnande på hans son och på hans ätt. Men uppenbart är, att under de tryckande politiska förhållanden, som närmast föranledde denna hvälfning, rikets sjelfständighet ännu upprätthölls genom Svenska folkets under Gustaf III:s ledning återlifvade sjelfkänsla, och genom den styrka Sverges samhällsskick och dess yttre politiska erkännande hade återvunnit under hans regeringstid. 10

4 YTTTRANDE VID FINSKA VETENSKAPS-SOCIETETENS SAMMANTRÄDE 12. XII 1870

Öfversigt af Finska Vetenskaps-Societetens förhandlingar XIII

Då Societetens uppmärksamhet vid detta sammanträde icke vidare påkallas af värdefullare meddelanden, vill jag öka förhandlingarne med några ord angående ett litet antal dokumenter, hvilka röra Finska förhållanden, och som finnas i min värjo. Ehuru utan större betydelse, kunde de kanske lämpligen finna plats i Bidragen. 20

Ifrågavarande handlingar tillsändes mig redan för många år tillbaka. De utgöra dels afskrifter dels öfversättningar af sådane ur Ryska arkiver. Af vissa grannlagenhetsskäl har jag dröjt med deras begagnande. Den stora liberalitet, hvarmed numera sådane arkiver gjorts tillgängliga, och de rika publikationer ur dem, den nyaste Ryska litteraturen företett, synas utvisa, att detta dröjsmål redan länge varit öfverflödigt med hänsyn till originaldokumenternas förvaringsort. 30

Men jag har nu om dem erinrats af en skriftvexling i det ämne de beröra. Professor *Forsman* (Yrjö Koskinen) hade i sitt nyligen från trycket utgifna föredrag om Göran Sprengtporten yttrat den åsigt, att redan före Anjalaförbundets tid tanken på ett sjelfständigt Finland varit i landet spridd. Hr Forsman erkänner, att inga skriftliga dokumenter föreligga till bestyrkande af denna åsigts grund. Men han anför för dess riktighet flere sannolikhetskäl. Medgifvas måste, å ena sidan, att skriftliga bevis för tänkesätt, som då måste anses för förrädiska, icke gerna efterlemnas, och att räffsten med Anjalaförbundet väl torde manat till sådanes förstörande, om dylika då ännu förefunnos, samt å andra sidan, att ett inflytande på sinnena, sådant som Sprengtportens i denna fråga, måste antagas hafva funnit en i någon grad förberedd jordmon. Men sannolikhetskäl utgöra dock icke historiska vittnesbörd. Också har i *Kirjallinen Kuukaustehti* d:r *Ignatius* vid anmälande af hr Forsmans skrift, anmärkt denna brist i bevisningen och för öfrigt fäst uppmärksamheten derpå, att oppositionen mot Hattpartiet under perioderna för dess välde lätt förblandas med ett förmodadt missnöje mot det Svenska öfverväldet i Finland. Vid denna kritik kan dock anmärkas, att hr Ignatii anföranden angående bristande bevis för hr Forsmans åsigt inslä en öppen dörr, emedan hr Forsman just börjar sin framställning i ämnet med erkännandet, att skriftliga bevis saknas. 40 50

I förbigående må erinras, att också det s. k. sjelfständighetpartiet inom Anjalaförbundet icke, såvidt man hittills känner, efterlemnade några skriftliga dokumenter rörande medlemmarnes förhandlingar och öfverenskommelser af dessas egen hand. Men man eger andra tillräck-

ligt bevisande dokumenter angående deras planer – emedan dessa redan hade mognat till ett försök af verkställighet. Sådane kunna icke ifrågakomma för den tidigare period, der det är fråga endast om tänkesätt, förmenanden och önskningar.

De dokumenter, jag har att meddela, röra just detta ämne, den politiska sinnesstämningen i Finland vid medlet af senaste seklet. De hänföra sig till åren 1748–50. Det är lätt förklarligt, att man från Rysk sida skulle fästa sig vid icke blott förekommande missnöje öfver Svenska regeringens åtgärder, utan hufvudsakligen vid önskningar att utbyta det Svenska öfverväldet mot det Ryska. Uppgifterna i dessa hånseenden från detta håll böra naturligtvis också med mycken varsamhet pröfvas. Ty berättarens både håg och fördel manade dem att se och anföra, hvad som kunde antyda en för sagda förändring böjd sinnesstämning i landet. Hr Ignatius anför i den återopade recensio-
10 nen, att de yttringar af missnöje med Svenska öfverväldet, som vid den tiden kunde förekomma, böra tillskrifvas uppmaningar från Rysk sida, icke någon rörelse af nationel sjelfständighetshåg. Denna anmärkning synes väl icke vara af någon betydighet; ty det ena utesluter icke det andra. Men man bör dock ihågkomma, att vid den tidpunkt, här
20 ifrågavarande dokumenter tillhöra, Kejsarinnan Elisabeth's bekanta manifest hade föregått, och Finland i följd af kriget i nära två års tid, till freden i Åbo Aug. 1743, hade stått under Rysk administration. Då inledda förbindelser och hos en och annan väckta politiska beräkningar borde väl ännu vid samma årtiondes slut fortfa-
ra. Att likväl icke mycket deraf förefanns, utvisa sjelfva dokumenterna.

Bland anföranden i ofvanantydd syftning synes i min tanke uppgiften, att man i Finland klagade, att landet »i nödens stund öfvergifvits och blifvit härjadt», och derföre önskade en förening med Ryssland, förtjena särskild uppmärksamhet. Det är nemligen känt, att sagde
30 bittra erfarenhet äfven 1808–1809 på många och inflytelserika håll föranledde enahanda tänkesätt. För att öfvertyga sig, till hvilken verkliggen förfärlig grad denna åsigt var berättigad, behöfver man blott uppslå Mankell's »Finska arméens och Finlands krigshistoria.» Man finner då, att äfven under Sverige's stormaktstid Finland fick med de ytterligaste ansträngningar sända sitt vapenföra manskap till de Svenska slagfälten öfverallt annorstädes, än till dem, på hvilka det gällde landets försvar, och för hvilka endast ringa ööfvade hopar af dess befolkning återstodo. Sedan Gustaf Adolf's tid utgjorde blott Gustaf
40 III:s krig härifrån ett lysande undantag. Beklagligen blef kriget 1808 ett nytt exempel på samma politik från Svensk sida; och man kan icke förundra sig deröfver, att detta förhållande återväckte det, såsom synes, tidigare förhandenvarande medvetandet om likgiltighet hos de styrande i Sverige för Finlands krigslidanden och för dessas afvärjande – hvartill dåmera äfven kom öfvertygelsen om Sverges oförmåga att skydda landet.

Jag bör tillägga, att i dokumenterna ingår en i förhållande till ämnets obetydlighet nog vidlyftig korrespondens rörande prosten Pachalenii fängslande och lagförande. Men då i densamma beröras äfven under-
50 sökningar vid krigsrätt om hemligt förstånd med fienden under kriget, och dessa åtgöranden stodo i strid med förbindelsen från Svensk sida i fredsfördraget, att amnestiera alla sådane handräckningar, torde äfven denna korrespondens kunna förtjena ett offentliggörande.